

Utenomsmakk og behov for presiseringer

Hjerneforskning kan nok være en kilde til optimisme, men da snakker vi om grunnholdninger på nivå med humanistisk psykologi og læringspsykologi. Psykologisk behandling må ta utgangspunkt i atferd.

TEKST

Børge Holden

PUBLISERT 5. juni 2011

DEBATT: HJERNEFORSKNING OG PRAKSIS

I april skrev Børge Holden om sin uro etter å ha lest Nils Eide-Midtsands to artikler om hjerneforskning og arbeid med utagerende unge. I sitt tilsvaret i mai skrev Eide-Midtsand at han fortsatt mener at moderne hjerneforskning utvider vår forståelse og behandling av psykiske lidelser, mens Holden her konkluderer med at han snarere har blitt enda mer skeptisk.

«Hvilke mottrekk mot fatalisme hjerneforskning kan gi, ser jeg ikke»

Når Nils Eide-Midtsand i maiutgaven mener at jeg skriver ut fra et atferdsanalytisk perspektiv, og at jeg synes å mene at atferdsanalyse er eneste farbare vei, er dette ubegrunnet. Det jeg påpekte var hans bruk av læringspsykologiske begreper i sine to artikler. Mitt innlegg var ikke skrevet ut fra en psykologisk skole, men i skepsis til sirkulære forklaringer: Hjerneendringer som skyldes sosial påvirkning, kan ikke forklare atferdsendringer som skyldes den samme sosiale påvirkningen. Psykologisk behandling må derfor ta utgangspunkt i atferd.

Samme sak?

Eide-Midtsand er visst enig i noe av dette, og skriver at hjerneprosesser og atferd, inkludert tanker og følelser, er to sider av samme sak. Men mer presist skrev jeg at endringer i hjerne og atferd som skyldes samme forhold, er en og samme sak. Hans beskrivelse av forholdet mellom aktivitet i hjernen og subjektive opplevelser er derfor litt på siden. Og at det er glidende overganger mellom subjektive opplevelser og hjerneprosesser, løser uansett ikke problemet med sirkulære forklaringer.

Han mener også at det ikke trenger å være et problem å gå via hjernen når vi skal forklare atferd som skriver seg fra sosial påvirkning, da viktig informasjon kan samles inn via omveier. Men hvilken informasjon kan man finne på disse veiene som utgjør uavhengige årsaker til atferd?

Fatalisme og plastisitet

Eide-Midtsand ønsker ikke å diskutere hvordan hjerneendringer kan forklare atferdsendringer, og vil heller diskutere spørsmålene jeg stilte til slutt i mitt innlegg. Han starter med at hjerneforskning viser at personer med traumbakgrunn kan reagere refleksivt, det vil si at de knapt kan reagere på andre måter enn det de gjør. Å kreve at personer i en slik tilstand skal ta seg sammen, vil da være et overgrep. Jeg er enig i at en slik beskrivelse av traumer ikke behøver å bety fatalisme, selv om hans beskrivelser kan virke noe absolutte. Men når han skriver at hjerneforskningen, eksemplifisert med nevroplastisitet, reduserer faren for fatalisme, er jeg mer skeptisk. For rent logisk er det vrient å snakke om større nevroplastisitet enn atferdsplastisitet, da kunnskap om det første avhenger av kunnskap om det andre. Vi finner vel også ut hvor «plastisk» klienten er, ved å studere klientens reaksjoner, ikke klientens hjerne? Hvilke mottrekk mot fatalisme hjerneforskning kan gi, ser jeg derfor ikke.

Empati

I mitt innlegg hadde jeg et understatement om hjerneforskningens begrensning som kilde til empati. At Eide-Midtsand går lenger enn jeg gjorde, er derfor fint. Han mener imidlertid at hjerneperspektivet bidrar til empati hos de personene som daglig møter utagerende barn. Dét stemmer nok rent pragmatisk, da mange tror på slike hjerneforklaringer. Selv klarer jeg meg uten sirkulære forklaringer.

Det er også noe litt selvfølgelig i hans presisjon av at hjerneperspektivet ikke hindrer fokus på klienters følelser og fantasier. Samtidig skriver han at hjerneperspektivet

sjelden er nyttig i møtet med klienter, men at det fungerer godt i psykoedukative sekvenser hvor det fokuseres på plastisitet, trening og oppøving av alternative hjerneressurser. Men igjen er det vanskelig å vite noe om dette på hjernenivå uten å vite noe om hvordan det fungerer på atferdsnivå. Er det ikke alternative atferdsressurser det faktisk øves på? I praksis er det vel dét Eide-Midtsand mener, når han framhever at det er Preben og Erlend vi møter, og ikke deres hjerner.

Eide-Midtsand er litt enig med meg når han skriver at «helingskraften» i aktiviteter som hjerneforskere anbefaler, må ha vært kjent på andre måter. Ja, for hvordan kan vi vite at noe heler hjernen hvis det ikke heler atferd i slike tilfeller? Kan det være bra for hjernen, men ikke for atferd, eller omvendt?

Økt skepsis

Jeg har blitt enda mer skeptisk til at hjerneforskning, slik Eide-Midtsand framstiller den, kan forbedre psykologisk behandling. Det er snarere behandlingen som må vise hva hjerneforskere kan se etter. At hjerneforskning kan være en generell kilde til optimisme og glød, tviler jeg likevel ikke på. Men da snakker vi om grunnholdninger på nivå med det som finnes innenfor blant annet humanistisk psykologi og læringspsykologi. Heller ikke der mangler det optimisme. Til slutt synes jeg det er fint at Eide-Midtsand presiserer at flere forhold enn psykologiske traumer kan påvirke hjernen. Grunnen til at jeg spurte om dette, var at jeg fant hans hjernefokus noe ensidig.

borge.holden@sykehuset-innlandet.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 6, 2011, side

TEKST

Børge Holden, psykologspesialist